

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΝΕΑ

Demo News

ΕΔΚΑ
Τεύχος 27^ο

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, Πεδίον Άρεως, Βόλος, 38334,
<http://www.ldsa.gr/>, demolab@uth.gr, +302421074432-33

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟΥ 2050

*Βύρων Κοτζαμάνης**

Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με πολλές άλλες ανεπτυγμένες χώρες, δεν διαθέτουμε επικαιροποιημένες προβολές του πληθυσμού βάσει τεκμηριωμένων εναλλακτικών σεναρίων για την περίοδο 2015-2050. Οι τελευταίες προβολές του πληθυσμού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ)¹ χρονολογούνται από το 2007, εαυτές δε αξιόπιστων διεθνών οργανισμών (EUROSTAT², UNPP³, OCDE⁴, IASA-VID-OAW-WU⁵), δεν καλύπτουν τις υφιστάμενες ανάγκες, καθώς, **αφενός μεν** οι διεθνείς αυτοί οργανισμοί που ετοιμάζουν σενάρια για πληθώρα χωρών δεν δύνανται από την φύση τους να εργασθούν συστηματικά και σε βάθος αναπτύσσοντας εναλλακτικές υποθέσεις εργασίας και σενάρια για τον πληθυσμό κάθε χώρας (πόσο δε μάλλον για την Ελλάδα όπου τα διαθέσιμα δεδομένα παρουσιάζουν προβλήματα που χρήζουν επίλυσης), **αφετέρου δε** οι προβολές τους έχουν γίνει πριν του 2015 και έχουν λάβει υπόψη μερικώς η ακόμη καθόλου –με εξαίρεση εν μέρει τις προβολές των Η.Ε (UNPP)- τις επιπτώσεις της συνεχιζόμενης βαθιάς οικονομικής κρίσης⁶ και προφανώς καθόλου τις επιπτώσεις της πλέον πρόσφατης «προσφυγικής κρίσης»(2015-2016)⁷

Τα προαναφερθέντα, καθιστούσαν επιτακτική την ανάπτυξη προβολών του πληθυσμού της Ελλάδας που θα ελάμβαναν υπόψη τόσο τις μακρόχρονες τάσεις των δημογραφικών συνιστώσων που προσδιορίζουν την αναπαραγωγή του πληθυσμού της, όσο και τις πρόσφατες εξελίξεις (οικονομική και προσφυγική κρίση) και τις επιπτώσεις τους –στον βραχύ και μέσο χρόνο- στις δημογραφικές συνιστώσες. Στο πλαίσιο αυτό, το Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας εκπόνησε πρόσφατα (Ιούνιος 2016) δημογραφικές προβολές⁸ τα αποτελέσματα των παρουσιάζονται και σχολιάζονται κατωτέρω⁹. Τα σενάρια των προβολών αυτών δίδουν αναμενόμενο συνολικό πληθυσμό στο τέλος της προβολικής περιόδου (2050) που κυμαίνεται από 10,064 εκατομ. (μέγιστο, σενάριο 2) έως 8,315 (ελάχιστο, σενάριο 3) ήτοι μειώσεις σε σχέση με το 2015 κατά 794 χιλ. και 2.543 εκατομ. σε απόλυτες τιμές και από 7,3 έως 23,4 % αντίστοιχα.

Οι προβολές για την εκτίμηση του αναμενόμενου μόνιμου πληθυσμού της Ελλάδας: Υποθέσεις εργασίας και παραδοχές για την δημιουργία των εναλλακτικών σεναρίων

Η μεθοδολογία για την εκτίμηση του αναμενόμενου μόνιμου πληθυσμού

Οι προβολές του πληθυσμού στον ορίζοντα του 2050 για την Ελλάδα που παρουσιάζονται εδώ έγιναν με την μέθοδο των συνισταμένων κοορτών (cohort component method) με χρόνο εκκίνησης την 1/1/2015 ανά φύλο και μονοετείς ηλικιακές ομάδες για την περίοδο 2015-2050. Το επιλεγέν βήμα είναι πενταετές, και επομένως οι προβλέψεις έγιναν στις διαδοχικές 1/1/2020, 1/1/2025, 1/1/2030,... 1/1/2050. Για την δημιουργία των απαιτούμενων σεναρίων στηριχθήκαμε στα συμπεράσματα της ανάλυσης της εξέλιξης της γονιμότητας, της θνησιμότητας και των μεταναστευτικών ροών των προηγούμενων δεκαετιών στην Ελλάδα και σε υποθέσεις για τις περιρρέουσες γενικότερες κοινωνικο –οικονομικές εξελίξεις και τις πιθανές επιπτώσεις τους στις δημογραφικές συνιστώσες. Είναι ταυτόχρονα προφανές ότι εκ των τριών συνιστώσων οι οποίες θα επηρεάσουν την μελλοντική εξέλιξη του μεγέθους και της ηλικιακής δομής του πληθυσμού της χώρας μας, η συνιστώσα «μεταναστευτικές ροές» χαρακτηρίζεται από την μεγαλύτερη αβεβαιότητα και την μικρότερη αδράνεια, καθώς, οι εισροές / εκροές προσδιορίζονται όλο και περισσότερο από τις εξελίξεις (δημογραφικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, κλιματολογικές κ.ο.κ.) εκτός του ελλαδικού χώρου, και δευτερευόντως και μόνον από τις επικρατούσες συνθήκες στην Ελλάδα.

Οι βασικές υποθέσεις εργασίας για την εξέλιξη του «περιβάλλοντος» και των τάσεων των δημογραφικών συνιστώσων

Στις όποιες υποθέσεις για την μέλλουσα πορεία της θνησιμότητας, της γονιμότητας (και δευτερευόντως της μετανάστευσης), προφανώς, δεν είναι δυνατόν να μην ληφθούν υπόψη οι τάσεις του παρελθόντος. Ταυτόχρονα όμως θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και δυο σημαντικές, σχετικά πρόσφατες εξελίξεις: α) Η υφιστάμενη βαθιά και παρατεινόμενη οικονομική κρίση, η οποία, ακόμη και εάν ξεπερασθεί εν μέρει στα επόμενα χρόνια, αναμένεται να επηρεάσει τις βασικές δημογραφικές συνιστώσες και ακόμα, β) η πρόσφατη «προσφυγική κρίση».

* Καθηγητής Δημογραφίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Δ/ντης του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ)

Ειδικότερα, η πρόσφατη οικονομική και κοινωνική κρίση έχει ήδη κάποιες επιπτώσεις στην θνησιμότητα, στην γονιμότητα αλλά και στην μετανάστευση τόσο των νέων ηλικιακά Ελλήνων, όσο και σε αυτή τμήματος των μονίμως εγκατεστημένων προ του 2010 αλλοδαπών στην χώρα μας και β) η πρόσφατη «προσφυγική κρίση» πιθανότατα σταθεροποίησε και θα σταθεροποιήσει στην Ελλάδα τμήμα των αλλοδαπών που προσέφυγε/ θα προσφύγουν σε αυτήν με στόχο την δια μέσω της Ελλάδας εγκατάστασή τους σε άλλες χώρες της Ε.Ε. Κατ' επέκταση, αφενός μεν είναι ελάχιστα ρεαλιστικό να μην λάβουμε υπόψη τις πρόσφατες εξελίξεις και να στηριχθούμε για τις προβολές μας στις μακροχρόνες τάσεις, τάσεις που για την δημιουργία σεναρίων για την μετανάστευση δεν προσφέρουν ούτε ή άλλως καμιά βοήθεια¹⁰.

Ιδιαίτερα, όσον αφορά την θνησιμότητα, η κρίση του δημόσιου συστήματος υγείας είναι σχετικά πρόσφατη. Αυτό προφανώς δεν επιτρέπει την εκτίμηση των επιπτώσεων που έχει -ή δυνητικά θα έχει- η κρίση αυτή εάν παραταθεί (ή ακόμα αν επιδεινωθεί), στην υγεία του πληθυσμού της χώρας μας, δηλαδή στη νοσηρότητα και την θνησιμότητα. Έτσι, αν για παράδειγμα, η παιδική θνησιμότητα, ως και αυτή των νέων παραγωγικής -εργάσιμης ηλικίας, μετά το 2009 και μέχρι σήμερα δεν έχει επηρεασθεί¹¹, δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθεί (ιδιαίτερα στην υπόθεση της περαιτέρω υποβάθμισης του δημόσιου συστήματος υγείας και των περαιτέρω δυσκολιών πρόσβασης σε αυτό από όλο και μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού), η ανακοπή της ανοδικής τάσης των πιθανοτήτων ζωής σε κάποιες ηλικιακές ομάδες ή ακόμη και η αναστροφή των τάσεων αυτών. Δεν είναι επομένως δυνατόν να αποκλεισθούν «ρήξεις» που δεν καταγράφονται στις υφιστάμενες -βραχυχρόνιες ή μακροχρόνιες- χρονοσειρές. Επί πλέον, δεν είναι δυνατόν να μην ληφθούν υπόψη για την μελλοντική εξέλιξη της θνησιμότητας και τα “cohort effects”, οι αλλαγές δηλαδή των διατροφικών και άλλων συμπεριφορών των νεότερων σχετικά γενεών που σήμερα υποβάλλονται μεν σε ιδιαίτερα χαμηλές πιθανότητες θανάτου αλλά θα φθάσουν προοδευτικά, μέχρι το 2050, σε μεγάλες ηλικίες (και επομένως σε ηλικίες υψηλής θνησιμότητας). Η ενδεχόμενη εμβάθυνση της κρίσης του δημόσιου συστήματος υγείας και, κατ' επέκταση, η ατελής πρόληψη των παθολογιών που απορρέουν από τις νέες αυτές συμπεριφορές (η ατελής δηλ. πρόληψη ή θεραπεία, που θα έχουν ως επίπτωση την αυξημένη νοσηρότητα και κατ' επέκταση την αυξημένη θνησιμότητα ομάδων του πληθυσμού σε μια μεταγενέστερη περίοδο) ως και η όποια επιδείνωση των κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών, δεν μπορεί παρά να επηρεάσουν αρνητικά την μακροβιότητα του πληθυσμού της Ελλάδας.

Ταυτόχρονα, και ανεξάρτητα από την οικονομική κρίση, η «προσφυγική κρίση» δύναται να επηρεάσει επίσης την μελλοντική εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Ελλάδας. Η παράταση της διάρκειας κλεισίματος των βορείων συνόρων, η μερική αναίρεση των συμφωνιών του Σέγκεν, η ατελής εφαρμογή των πρόσφατα συμφωνηθέντων, τόσο από την Τουρκία, όσο και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δύναται να οδηγήσουν σε παράταση της παραμονής και μονιμότερη εγκατάσταση στην Ελλάδα τμήματος των ήδη εισελεθόντων (αλλά και των μελλοντικά εισερχομένων αλλοδαπών, προσφύγων ή μη) που στόχο είχαν, έχουν και θα συνεχίσουν να έχουν την μετάβασή τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Οι επιπτώσεις, τόσο στο αναμενόμενο μέγεθος του μόνιμου πληθυσμού, όσο και στις δημογραφικές συνιστώσες (θετικές στην γονιμότητα, αρνητικές πιθανότατα στην θνησιμότητα), στην περίπτωση αυτή, θα είναι άμεσες.

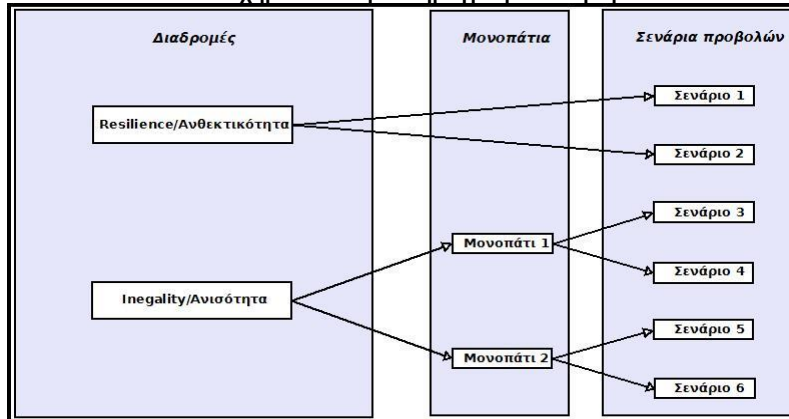
Η δημιουργία επομένων σεναρίων προβολών δεν είναι δυνατόν να στηριχθεί μόνον -ή κυρίως- σε έναν συνδυασμό συστηματικής προβολής των υφιστάμενων τάσεων. Ως εκ τούτου, τα σεναρία των δημογραφικών προβολών που δημιουργήσαμε στηρίζονται και σε γενικότερα σεναρία (σεναρία prospectives /foresights) που δημιουργήθηκαν κυρίως βάσει υποθέσεων για τις μελλοντικές κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις. Στο πλαίσιο της «ποιοτικής» αυτής προσέγγισης βάσει των πιθανών εξελίξεων, δημιουργήσαμε αρχικά δυο βασικές «διαδρομές», η δεύτερη εκ των οποίων έχει δυο εκδοχές -«μονοπάτια» (συνεχιζόμενη κρίση/ προοδευτική έξοδος από αυτήν μετά από μια μακρά σχετικά περίοδο αβεβαιότητας). Οι διαδρομές αυτές αποτέλεσαν και την βάση για την δόμηση στη συνέχεια 6 σεναρίων δημογραφικών προβολών (βλ. Σχήμα 1).

Η πρώτη διαδρομή ('Ανθεκτικότητα') -σε αυτήν στηρίζονται και τα δυο εκ των έξι σεναρίων των προβολών μας - εδράζεται στην υπόθεση αφενός μεν της προοδευτικής επιστροφής σε συνθήκες «κανονικότητας» με ρυθμούς ήπιας μεγέθυνσης και παραμονή στην ζώνη του ευρώ, χωρίς περαιτέρω σημαντική απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και μειώσεις των κοινωνικών δαπανών, χωρίς ριζικές αλλαγές επι τω χείρω στο δημόσιο σύστημα υγείας (και στις προϋποθέσεις πρόσβασης σε αυτό), ως και χωρίς σημαντική πτώση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, **αφετέρου δε** της προοδευτικής μείωσης της ανεργίας - κυρίως δε εκείνης των νέων- από τα τέλη της τρέχουσας δεκαετίας/αρχές της επομένης). Το σενάριο αυτό προϋποθέτει μια προοδευτική «χαλάρωση» των απαιτήσεων των εταιριών και εγγράφεται στην λογική μιας «μινιμαλιστικής» προοδευτικής σχετικής σύγκλισης στα πλαίσια της ΕΕ (χαμηλοί μεν αλλά θετικοί ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ και παράλληλα διατήρηση ενός ελάχιστου κράτους πρόνοιας), με την Ελλάδα να μην απομακρύνεται ιδιαίτερα από τις λογικές ανάπτυξης των λοιπών χωρών-μελών της ΕΕ. Το σενάριο αυτό, όσον αφορά τις υποθέσεις για την πορεία των δυο εκ τριών δημογραφικών συνιστωσών δίδει: α) προοδευτική -αν και με επιβραδύνόμενους ρυθμούς σε σχέση με το παρελθόν- αύξηση των προσδόκιμων ζωής (δυο εκδοχές) και β) αύξηση του συνθετικού δείκτη γονιμότητας σε μια πρώτη φάση, σταθεροποίησή του δε σε 1,55-1,6 παιδιά/γυναίκα την τελευταία εικοσαετία της προβολικής περιόδου (επίσης δυο εκδοχές).

Η δεύτερη διαδρομή ('Ανισότητα'), υιοθετεί την υπόθεση της παράτασης της κρίσης, με επιδείνωση των αρνητικών επιπτώσεών της και συνεχιζόμενη αύξηση των ανισοτήτων¹², είτε μέσω της περαιτέρω απορρύθμισης της αγοράς εργασίας και της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, είτε ακόμα μέσω της δραστηκής συρρίκνωσης των κοινωνικών δαπανών (είτε ακόμη εν τέλει ακόμη και με έξοδο από την ευρωζώνη). Εάν, και από την οπτική γωνία των οικονομικών και τομεακών ευκαιριών (opportunities) οι προαναφερθείσες λογικές διαφοροποιούνται, οι επιπτώσεις τους στο δημόσιο σύστημα υγείας (και επομένως την θνησιμότητα) είναι σχεδόν ταυτόσημες, εφόσον πιθανότατα θα οδηγήσουν σε μείωση του προσδόκιμου ζωής (στα σεναρία των δημογραφικών προβολών μας που στηρίζονται στην διαδρομή αυτή υιοθετούνται δυο παραλλαγές για την θνησιμότητα). Όσον αφορά την γονιμότητα αυτή δύναται είτε να ακολουθηθεί μια ιδιαίτερα «χαμηλή πτήση» (σταθεροποίηση για μεγάλη περίοδο γύρω από 1,30-1,35 παιδιά/γυναίκα), είτε, τα νοικοκυριά, στα πλαίσια μιας μονιμότερης πλέον προσαρμογής τους στο γενικότερο κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον και σε συνθήκες που δεν θα επιτρέπουν ιδιαίτερες αναμονές βελτίωσης, τόσο της θέσης τους, όσο και αυτής των επιγόνων τους (κοινωνική ανέλιξη μέσω κυρίως της επένδυσης στην εκπαίδευση και σε όμορα αυτής πεδία) και υπό το «choc» της γήρανσης, να αντιδράσουν θετικά αυξάνοντας μετά το 2030 τον αριθμό των παιδιών τους (γύρω από το 1,7/ γυναίκα).

Οι προαναφερθείσες «διαδρομές» αποτέλεσαν την βάση για τα έξι σενάρια δημογραφικών προβολών που δημιουργήσαμε, σενάρια που εμπριέχουν διαφοροποιημένες υποθέσεις όχι μόνον για την θνησιμότητα και τη γονιμότητα αλλά και για τα συνολικά μεταναστευτικά ισοζύγια. Ειδικότερα, όσον αφορά την μετανάστευση, η πρώτη διαδρομή –«ανθεκτικότητα»-, στα σενάρια δημογραφικών προβολών που απορρέουν από αυτήν (Σενάρια 1 και 2) υιοθετεί δυο διαφοροποιημένες υποθέσεις για τα μεταναστευτικά ισοζύγια (θετικό/θετικότητα). Η δεύτερη διαδρομή-«ανισότητα»-, υιοθετεί επίσης δυο υποθέσεις για την μετανάστευση, που διαφοροποιούνται αυτών της πρώτης (μια υπόθεση που οδηγεί σε ένα ελαφρώς αρνητικό ισοζύγιο εξόδων-εισόδων και μια δεύτερη υπόθεση που οδηγεί σε ένα θετικό ισοζύγιο), υποθέσεις που σε συνδυασμό με αυτές για την γονιμότητα και τη θνησιμότητα οδήγησαν στην δημιουργία τεσσάρων (Σενάρια 3-6) νέων σεναρίων.

Σχήμα 1: Σενάρια δημογραφικών προβολών

Τα έξι σενάρια δημογραφικών προβολών δίδουν προφανώς διαφοροποιημένα αποτελέσματα στο τέλος της προβολικής περιόδου (2050), τόσο όσον αφορά το πλήθος του αναμενόμενου μόνιμου πληθυσμού, όσο και την κατανομή του ανά φύλο και ηλικία και συνοδεύονται και από δυο επιπλέον «σενάρια» (0 και 00), τα οποία δεν έχουν απαιτήσεις πρόβλεψης, στο βαθμό που αφενός μεν αμφότερα υιοθετούν την υπόθεση μηδενικών μεταναστευτικών ισοζυγίων, αφετέρου δε, το μεν πρώτο (Σενάριο 0) υιοθετεί την σταθερότητα της θνησιμότητας και της γονιμότητας στα επίπεδα του 2014, το δε δεύτερο (Σενάριο 00), τις ευνοϊκότερες υποθέσεις για την πορεία των δυο αυτών συνιστωσών¹³

Τα αποτελέσματα των δημογραφικών προβολών

Τα σενάρια των προβολών μας δίδουν συνολικούς πληθυσμούς στο τέλος της προβολικής περιόδου (2050) που κυμαίνονται από 10,064 εκατομ. (μέγιστο, Σενάριο 2) έως 8,315 (ελάχιστο, Σενάριο 3)¹⁴, ήτοι μειώσεις σε σχέση με το 2015 κατά 794 χιλ. και 2.543 εκατομ. σε απόλυτες τιμές και από 7,3 έως 23,4 % αντίστοιχα (Γραφήματα 1-3). Η μείωση του πληθυσμού την επόμενη τριακονταπενταετία αναμένεται να είναι ανεξαρτήτως σεναρίων, συνεχής, αν και με διαφοροποιημένους ρυθμούς ανά σενάριο/περίοδο. Οφείλουμε ταυτόχρονα να επισημάνουμε ότι προφανώς το ειδικό βάρος των αλλοδαπών στους αναμενόμενους συνολικούς πληθυσμούς διαφοροποιείται ανά Σενάριο. Το υψηλότερο ποσοστό θα καταγραφεί με βάση τις υποθέσεις για τα μεταναστευτικά ισοζύγια στα Σενάρια 4 & 6 (καθαρό θετικό ισοζύγιο αλλοδαπών 668 χιλ. έναντι καθαρού αρνητικού ισοζυγίου Ελλήνων 285 χιλ.) και το χαμηλότερο δε στο σενάριο 1 (καθαρό θετικό ισοζύγιο αλλοδαπών 392 χιλ. έναντι καθαρού αρνητικού ισοζυγίου Ελλήνων 33 χιλ.)¹⁵.

Σε όλα τα σενάρια, οι θάνατοι αυξάνονται συνεχώς ως αποτέλεσμα της προοδευτικής γήρανσης του πληθυσμού (της αύξησης δηλαδή του% των > 65+ ετών) Οι γεννήσεις (αντιθέτως παρουσιάζουν αυξομειώσεις (πτώση αρχικά, μικρή άνοδος στη συνέχεια και εκ νέου πτώση), αν και ο αριθμός τους σε κάθε προβολική πενταετή περίοδο είναι πάντοτε μικρότερος αυτού που καταγράφη την πενταετία 2010-2014 -507 χιλ.- εγγιζοντας σε ακραίες περιόδους (Σενάριο 5, 2025-29) τις 311 χιλ. (μείωση σχεδόν κατά 39% σε σχέση με το 2010-14). Ως εκ τούτου, τα φυσικά ισοζύγια (γεννήσεις- θάνατοι), σε όλα τα σενάρια και σε όλες τις πενταετίες (2015-19, 2020-24,... 2045-49) παραμένουν αρνητικά, αν και με μεγάλες διακυμάνσεις (ελάχιστο – 188,0χιλ. στο Σενάριο 2 την πενταετία 2030-34, μέγιστο 458 χιλ. στο Σενάριο 3 την πενταετία 2045-49) (βλ. Γραφήματα 4 & 5). Η φαινόμενη μετανάστευση ανά πενταετείς περιόδους (Γραφήματα 6 & 7) σε τέσσερα από τα έξι σενάρια (Σενάρια 1,2 4 & 6) είναι θετική, αν και με σημαντικές διακυμάνσεις, ενώ στα Σενάρια 3 και 5 είναι αρνητική μέχρι το 2035 και θετική εν συνεχεία. Οι διαφορές αυτές οφείλονται αποκλειστικά στα διαφοροποιημένης έντασης αρνητικά μεταναστευτικά ισοζύγια των Ελλήνων, καθώς σε όλα τα σενάρια τα ισοζύγια εισοδών - εξοδών των αλλοδαπών είναι θετικά.

Διαφορές ανάμεσα στα σενάρια καταγράφονται όμως και στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού, και αποτυπώνονται στην μεταβολή της μέσης και διάμεσης ηλικίας (Γραφήματα 8 & 9). Έτσι, η μέση ηλικία από 43,5 έτη το 2015 αναμένεται να αυξηθεί το 2050 από 3,5 έως 6,5 έτη, η δε διάμεση από 44 έτη το 2015, από 8 έως 5 έτη. Η αύξηση των δύο αυτών δεικτών την επόμενη τριακονταπενταετία δεν είναι συνεχής, καθώς σε ορισμένα σενάρια (π.χ. Σενάριο 6 για την μέση ηλικία και Σενάρια 3-6 για την διάμεση ηλικία) οι μέγιστες τιμές τους την 1/1/2050 θα είναι χαμηλότερες από αυτές που αναμένεται να καταγραφούν σε πρότερα ενδιάμεσα έτη. Οι διαφορές αυτές προκύπτουν προφανώς από τις διαφορές που καταγράφονται από το 2015 έως το 2050 στην εξέλιξη του ειδικού βάρους (%) των μεγάλων ηλικιακών ομάδων, δηλαδή των 0-14/15-64/65+ ετών (Γραφήματα 10-15)¹⁶. και δίδουν ως τελικό αποτέλεσμα διαφοροποιημένες πληθυσμιακές δομές ανά σενάριο το 2050 (Γραφήματα 16-21).

Κατ' επέκταση, σε όλα τα σενάρια το πλήθος και το ειδικό βάρος του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών) αναμένεται να μειωθεί σημαντικά ανάμεσα στο 2015 και το 2050. Η μείωση αυτή, θα είναι συνεχής (σαφώς εντονότερη στα Σενάρια 3 & 5 και ηπιότερη στο Σενάριο 2), ενώ η μείωση του ποσοστού τους στον αναμενόμενο συνολικό πληθυσμό επιταχύνεται σε όλα τα σενάρια μετά το 2030. Η επιτάχυνση αυτή οφείλεται κυρίως σε δυο λόγους: αφενός μεν στην προοδευτική είσοδο στην ομάδα του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας των ολιγοπληθών γενεών >2010 (των ατόμων δηλ. που γεννήθηκαν ή θα γεννηθούν μετά το 2010), αφετέρου δε στην προοδευτική έξοδο από την ομάδα των 15-64 ετών των πολυπληθέστερων γενεών των δεκαετιών '60 και '70 (των ατόμων δηλ. που γεννήθηκαν στις δυο αυτές δεκαετίες). Η δημογραφική γήρανση επομένως δεν ανακόπτεται και οι ρυθμοί επιταχύνονται ελαφρώς μετά το 2015: Έτσι, ενώ το % των άνω των 65 ετών αυξήθηκε την τελευταία τριακονταπενταετία κατά 8% (από 13% το 1980 στο 21% του συνολικού πληθυσμού το 2015), το ποσοστό αυτό αναμένεται να αυξηθεί εκ νέου, αναλόγως των σεναρίων από 9-12%.. Η αύξηση αυτή οφείλεται σε όλα τα σενάρια κυρίως στην προοδευτική είσοδο την επόμενη τριακονταπενταετία στην ηλικιακή ομάδα των >65 ετών των πολυπληθών σχετικά γενεών της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου (1950-1980, 150,5 χιλ. γεννήσεις ετησίως κατά μέσο όρο)¹⁷.

Υποσημειώσεις

¹ ΕΛΣΤΑΤ, www.statistics.gr

² EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

³ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, World Population Prospects 2015, <http://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>

⁴ OECD, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=POP_PROJ

⁵ Wittgenstein Centre for Population and Global Human Capital (WIC): Vienna Institute of Demography/Vienna University of Economics and Business./International Institute for Applied Systems Analysis, <http://www.oew.ac.at/vid/dataexplorer/>

⁶ Υπενθυμίζουμε ότι το ΑΕΠ από 238 δις το 2009 συρρικνώθηκε σε 176 δις το 2015 και αντίστοιχα τα χρέη των ιδιωτών προς το δημόσιο από 35 ανήλθαν σε 88 δις, οι καταθέσεις των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων από 237,5 δις μειώθηκαν σε 123, 4 δις, το συνολικό ποσοστό ανεργίας από 9,6% ανήλθε στο 24,9% (485 χιλ άνεργοι το 2009, 2 εκατομμύρια το 2015), το % των ατόμων με υλικές στερήσεις αυξήθηκε από 23 στο 40%, και η παιδική φτώχεια από 23,7% στο 26,6%

⁷ Την δεκαετία 2006-2015, εισήλθαν παρατύπως στη χώρα μας πάνω από 1,8 εκατομ. αλλοδαπών (εκ των οποίων 50% σχεδόν το 2015). Η κατανομή των εισερχομένων διαφοροποιείται σημαντικά στις δύο υπο-περιόδους. Στην πρώτη περίοδο (2006-10), οι προερχόμενοι από άλλη Ευρωπαϊκή χώρα (κυρίως την Αλβανία) αποτελούν το 50% σχεδόν των παρατύπων εισερχομένων, που στο μεγαλύτερο τμήμα τους είναι οικονομικοί μετανάστες, ενώ τη δεύτερη περίοδο (2011-15), οι υπήκοοι της Συρίας, Ιράκ και Αφγανιστάν αποτελούν σχεδόν το 80 % των εισερχομένων. Η χώρα μας λόγω της γεωγραφικής της θέσης είναι - και θα παραμείνει να είναι- μια εν δυνάμει πύλη εισόδου προσφύγων και οικονομικών μεταναστών που στοχεύουν να εγκατασταθούν στις πλέον ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ..

⁸ Οι προβολές αυτές εκπονήθηκαν στο ΕΔΚΑ χρηματοδοτήθηκαν από τον Οργανισμό Ερευνάς και Ανάλυσης Διανέοσις (<http://www.dianeosis.org>). Στην ερευνητική ομάδα συμμετείχαν εκτός από το υποφαινόμενο και οι: κκ. Α. Κοιστάκη -Καθηγήτρια, του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών-, Chr. Bergouignan -Καθηγήτρια του Παν. του Bordeaux/Γαλλία), Κ. Ζαφείρης -Επικ. Καθηγητής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης- και Π. Μπαλτάς -Μεταδιδακτορικός ερευνητής ΟΠΑ/ΕΔΚΑ-. Τα βασικά αποτελέσματα της μελέτης αυτής δημοσιοποιήθηκαν πρόσφατα από την Διανέοσις (βλ. <http://www.dianeosis.org/research>).

⁹ Οφείλουμε ταυτόχρονα να υπενθυμίσουμε ότι οι προβολές ενός πληθυσμού βάσει εναλλακτικών σεναρίων είναι απλώς ασκήσεις γενίκευσης που επιτρέπουν, με δεδομένο τα μεγάλα περιθώρια αβεβαιότητας (ιδιαίτερα για τη μελλοντική μετανάστευση), να οριοθετήσουμε απλά και μόνον τα πεδία του πιθανού, και ως εκ τούτου, τα όποια αποτελέσματά τους δεν μπορεί να λαμβάνονται ως βεβαιότητες.

¹⁰ Η Ελλάδα μετά τα τέλη της δεκαετίας του 80 μεταβάλλεται από χώρα εξόδου σε χώρα εισόδου, και τα δεδομένα των τελευταίων απογραφών το επιβεβαιώνουν: Οι αλλοδαποί ανέρχονται στην απογραφή του 1981 σε 180.000 άτομα (εκ των οποίων 63% από τις πλέον ανεπτυγμένες χώρες αποτελώντας λιγότερο από το 2% του συνολικού πληθυσμού). Μια δεκαετία αργότερα, στην απογραφή του 1991, ο πληθυσμός τους δεν μεταβάλλεται σημαντικά, αν και οι προερχόμενοι από τις πλέον ανεπτυγμένες χώρες αποτελούν λιγότερο από το 50% του συνόλου. Στην απογραφή του 2001 όμως ο αριθμός τους υπερ-τετραπλασιάζεται, καθώς καταγράφονται πλέον 762.000 άτομα μη έχοντα την ελληνική υπηκοότητα (7% του πληθυσμού της χώρας μας που εγγίζει πλέον τα 11 εκατομ.), ενώ το 2011, στην τελευταία απογραφή, ο πληθυσμός τους ανέρχεται πλέον στις 912.000, αυξημένος κατά 150 χιλ. σε σχέση με το 2001. Ταυτόχρονα, με την εμφάνιση της κρίσης και την σημαντική αύξηση της ανεργίας, οι έξοδοι νέων Ελλήνων σε αναζήτηση εργασίας σε χώρες του εξωτερικού αυξήθηκαν ταχύτατα, ενώ η ένταση και η διάρκεια της παραμονής τους εκτός Ελλάδας δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν με βάση την μεταναστευτική εμπειρία του παρελθόντος (1955-1975).

¹¹ Διαπιστώνεται απλώς μια επιβράδυνση των πτωτικών τάσεων της παιδικής θνησιμότητας ως και αυτής των 65-74 ετών, με αποτέλεσμα οι πιθανότητες θανάτου των ομάδων αυτών να έχουν σχεδόν σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια.

¹² Αύξηση των ανισοτήτων, οφειλόμενη, εκτός των άλλων, και στην περεταίρω «σύνθλιψη» μεγάλου τμήματος των μεσαίων στρωμάτων.

¹³ Το Σενάριο 00 διαφοροποιείται ουσιαστικά του Σεναρίου 2 μόνον ως προς την μετανάστευση. Ειδικότερα στα δυο αυτά σενάρια θνησιμότητα και γονιμότητα ακολουθούν την ίδια πορεία, αλλά στο Σενάριο 2 λαμβάνεται υπόψη και η μετανάστευση που δεν λαμβάνεται καθόλου υπόψη στο Σενάριο 0.

¹⁴ Τα «Σενάρια» 0 και 00 δεν λαμβάνονται υπόψη, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, δεν έχουν απαιτήσεις πρόβλεψης

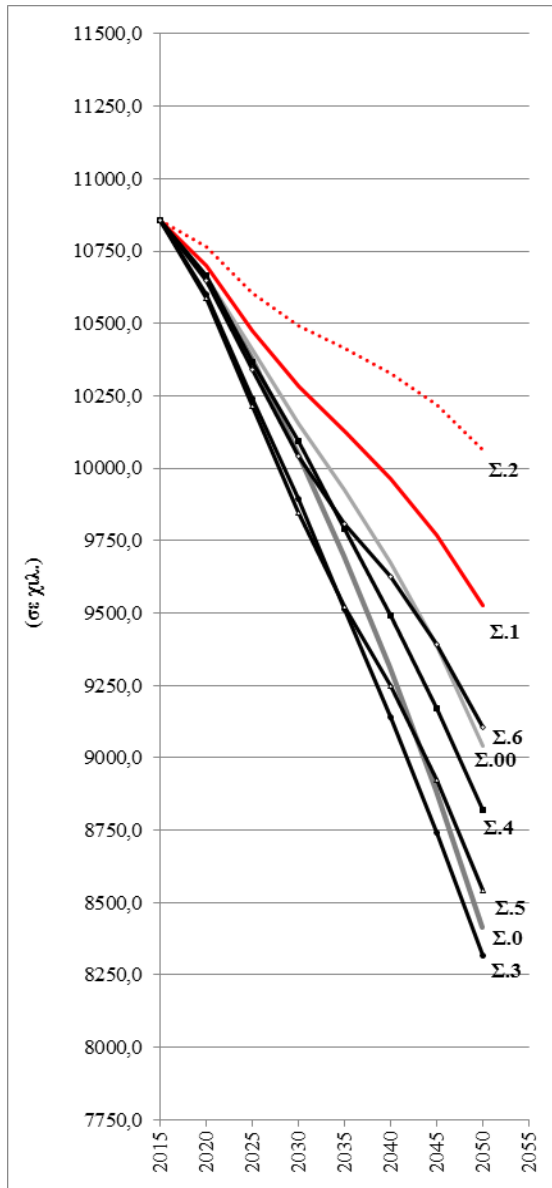
¹⁵ Βλέπε αναλυτικότερα την δεύτερη έκθεση που εκπονήθηκε στα πλαίσια της μελέτης αυτής (Ο πληθυσμός της Ελλάδας στο ορίζοντα του 2050: προβολή του μόνιμου πληθυσμού, του πληθυσμού στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης και του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, 2015-2050, μεθοδολογία και αποτελέσματα, ΕΔΚΑ, Βόλος, 2016).

¹⁶ Έτσι- πχ. το 2050 το ποσοστό των άνω των 65 ετών και των >85 ετών στον συνολικό πληθυσμό κυμαίνεται από 33,1% -30,3% για τους πρώτους και 6,5%-4,9% για τους δεύτερους (Σενάρια 1 και 6 αντίστοιχα), ενώ τα ποσοστά των νέων (0-14 ετών και 0-18 ετών) κυμαίνονται από 14,8% -μέγιστο, Σενάριο 6 έως 12,0% -ελάχιστο, Σενάριο 3- για τους πρώτους και 19% - 15,4% για τους δεύτερους.

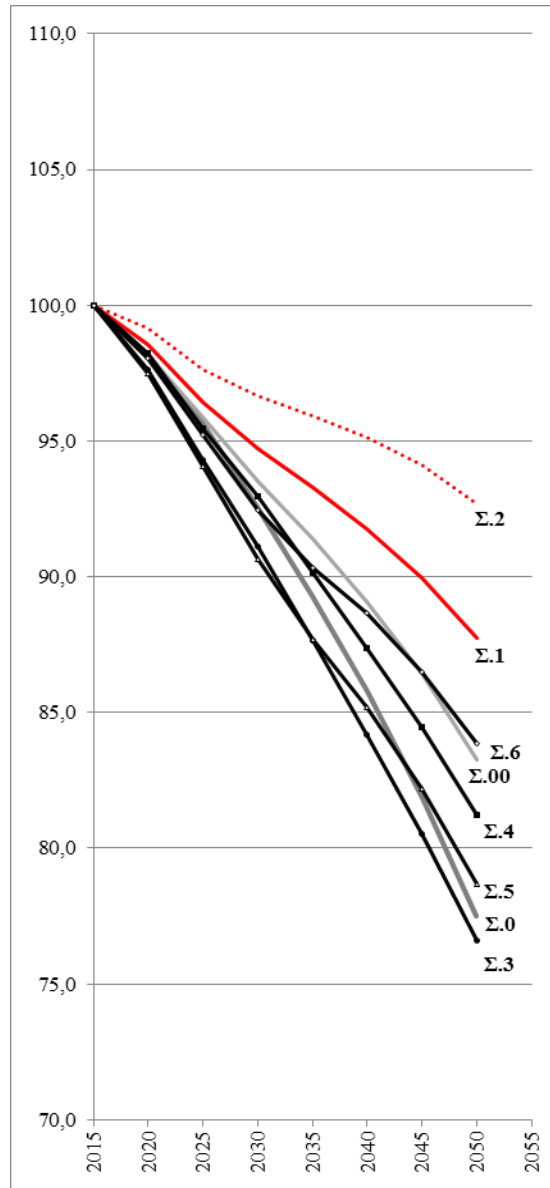
¹⁷ Υπενθυμίζουμε ότι ο μέσος όρος των γεννήσεων τις δεκαετίες 1981-90, 1991-2000 και 2001-10 ανέρχεται σε 118,4, 102, 1 και 117,4 χιλ. αντιστοίχως

Παράρτημα: Γραφήματα

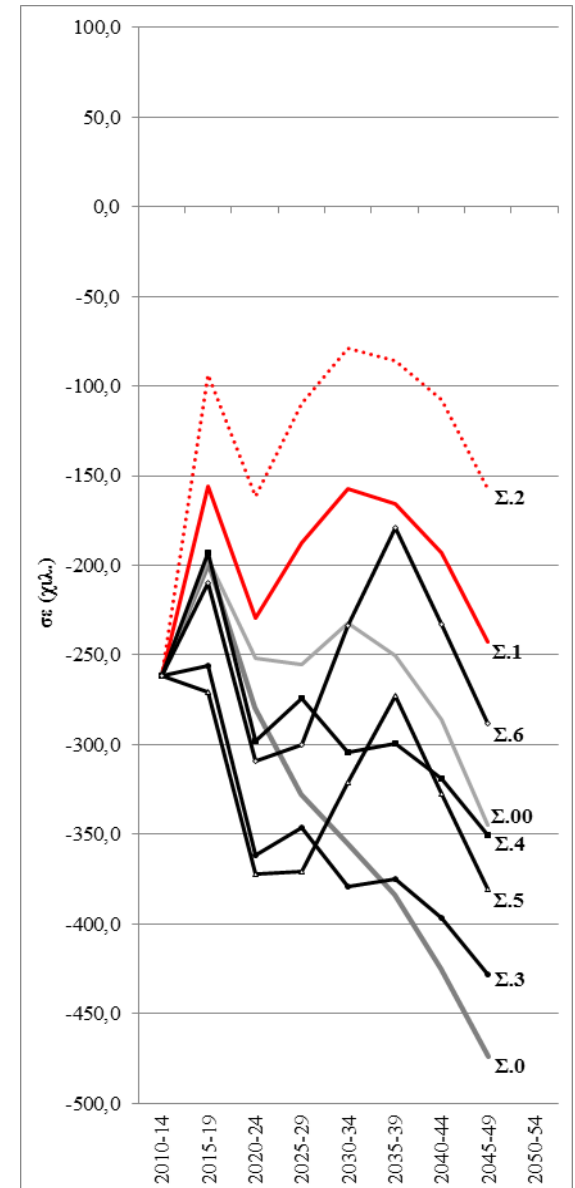
Γράφημα 1: Εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού (σε χιλ.) ανάμεσα στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας ανά σενάριο

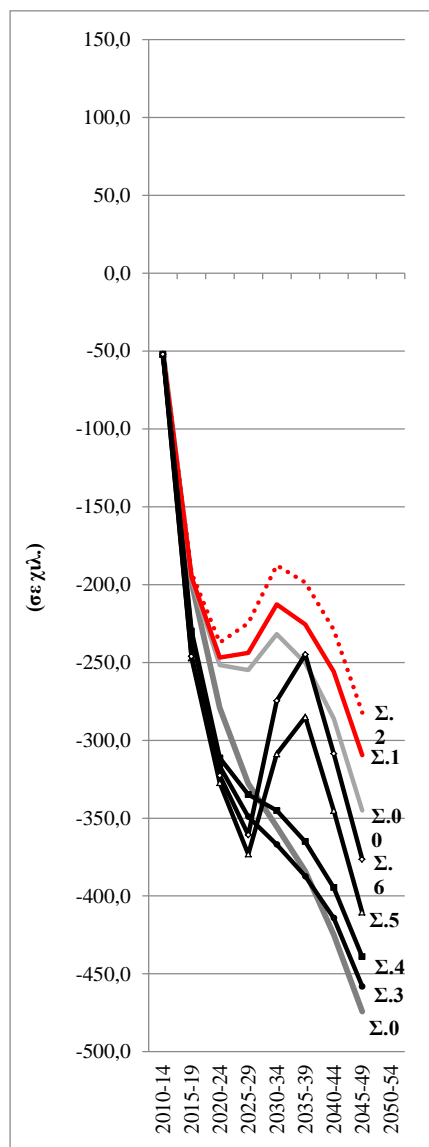
Γράφημα 2: Εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού ανάμεσα στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας (βάση 100 την 1/1/ 2015) ανά σενάριο

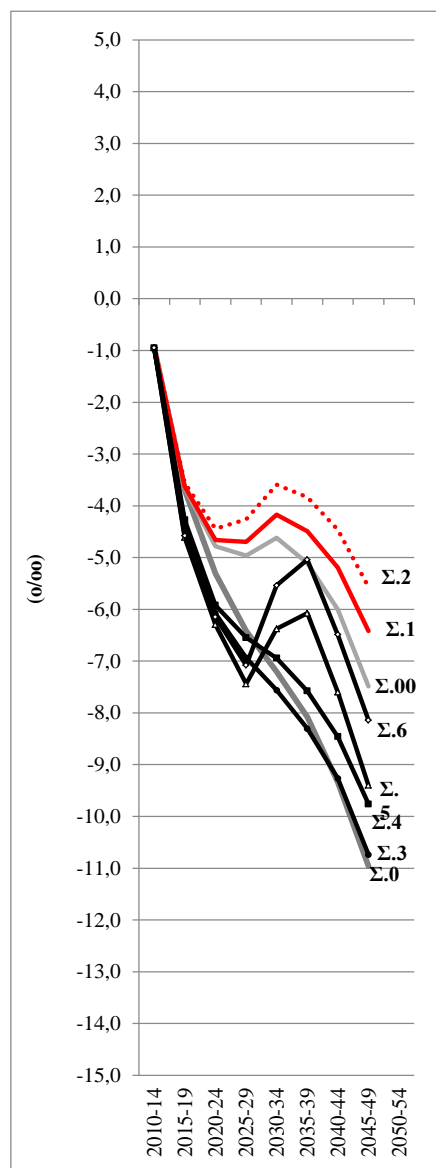
Γράφημα 3: Μεταβολή του πληθυσμού (σε χιλ.) ανάμεσα στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας ανά σενάριο

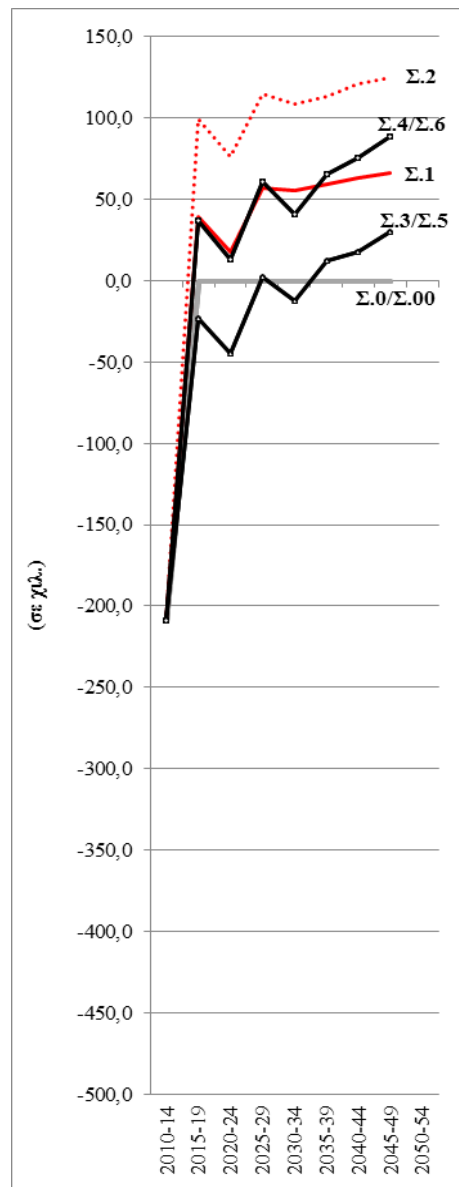
**Γράφημα 4: Φυσικό ισοζύγιο (σε χιλ.)
ανά περίοδο / σενάριο**

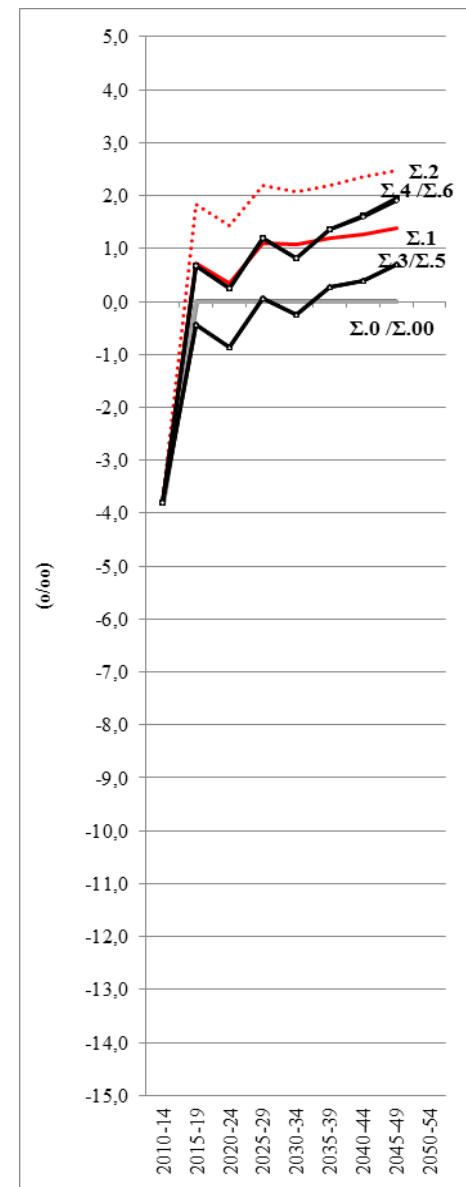
**Γράφημα 5: Φυσικό ισοζύγιο(ο/οο)
ανά περίοδο /σενάριο**

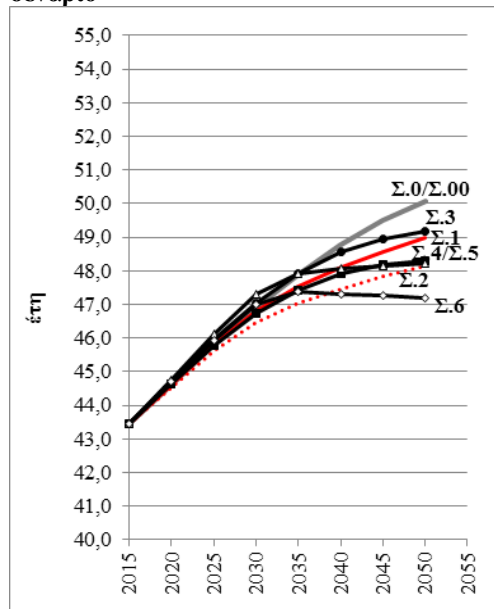
**Γράφημα 6: Φαινόμενη μετανάστευση
(σε χιλ.) ανά περίοδο / σενάριο**

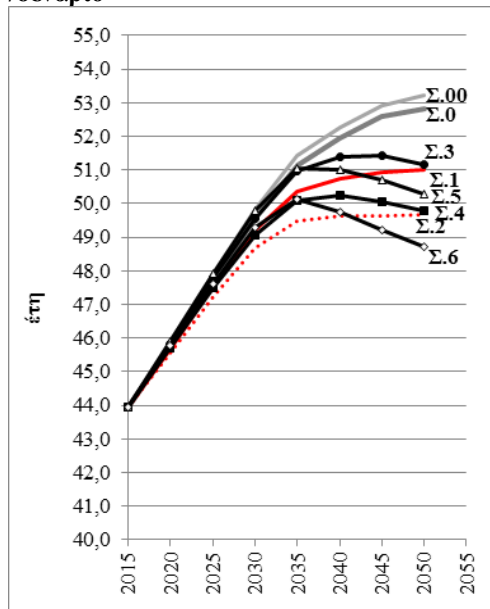
**Γράφημα 7: Φαινόμενη μετανάστευση
(ο/οο) ανά περίοδο /σενάριο**

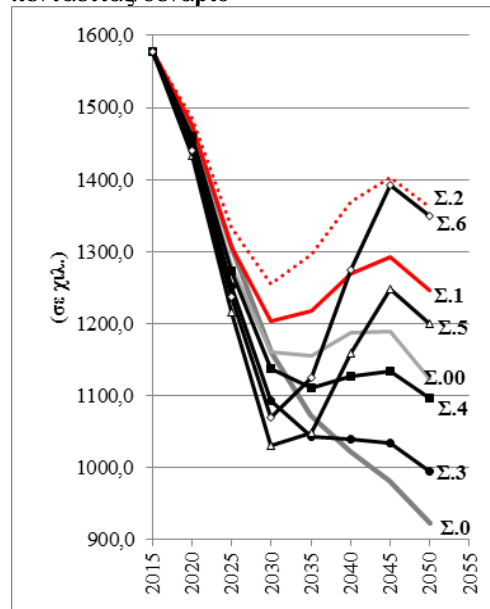
Γράφημα 8: Εξέλιξη της μέσης ηλικίας (έτη) στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας / σενάριο

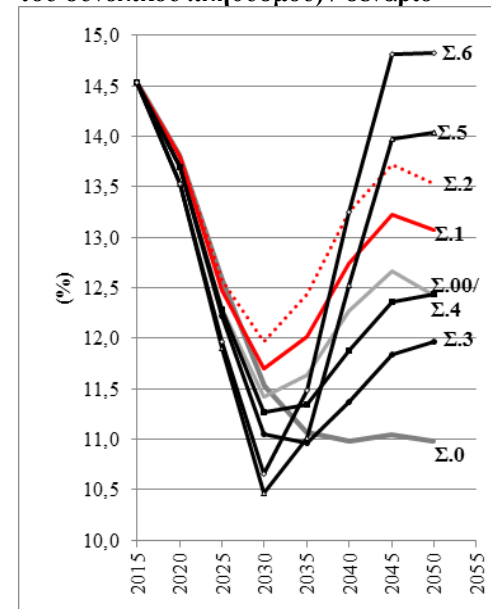
Γράφημα 9: Εξέλιξη της διάμεσης ηλικίας (έτη) στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας / σενάριο

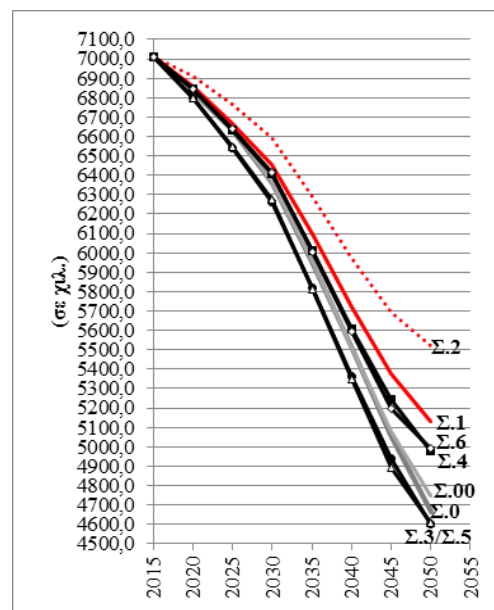
Γράφημα 10: Πληθυσμός 0-14 ετών (σε χιλ.) στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας/σενάριο

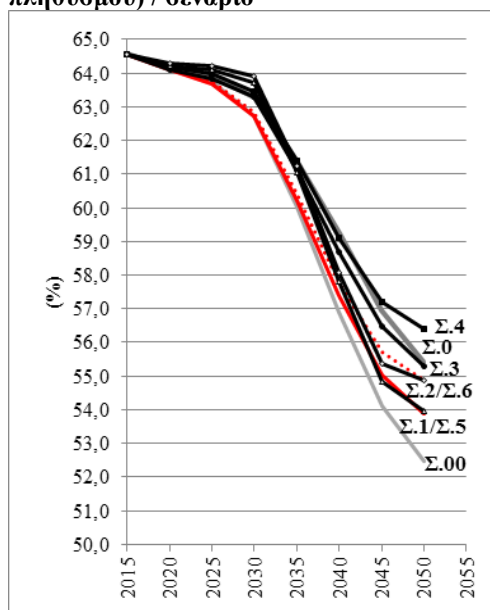
Γράφημα 11: Ειδικό βάρος του πληθυσμού 0-14 ετών στις 1/1 κάθε πενταετίας (% επί του συνολικού πληθυσμού) / σενάριο

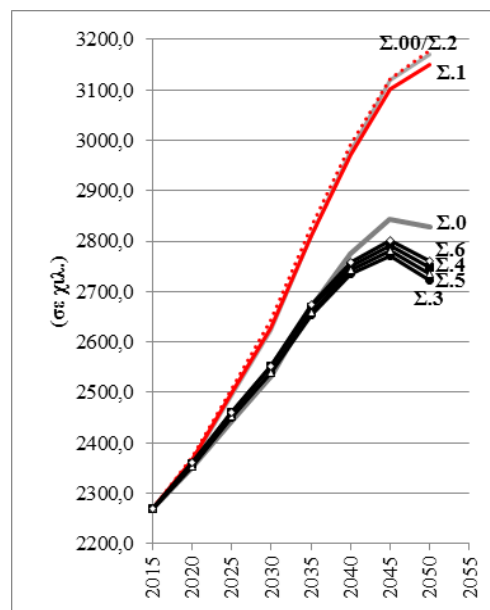
Γράφημα 12: Πληθυσμός 15-64 ετών (σε χιλ.) στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας / σενάριο

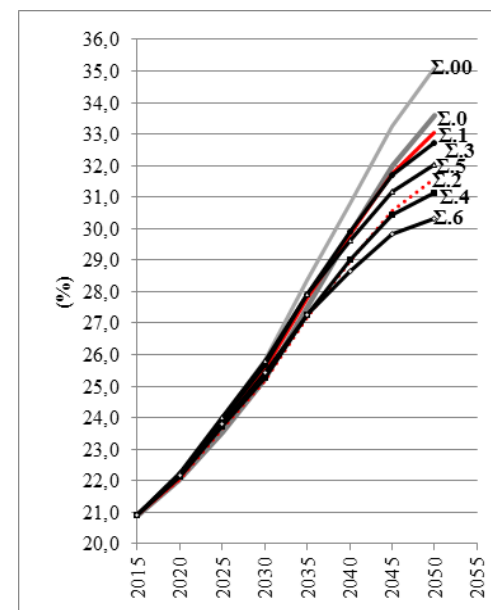
Γράφημα 13: Ειδικό βάρος του πληθυσμού 15-64 ετών στις διαδοχικές 1/1 κάθε πενταετίας (% επί του συνολικού πληθυσμού) / σενάριο

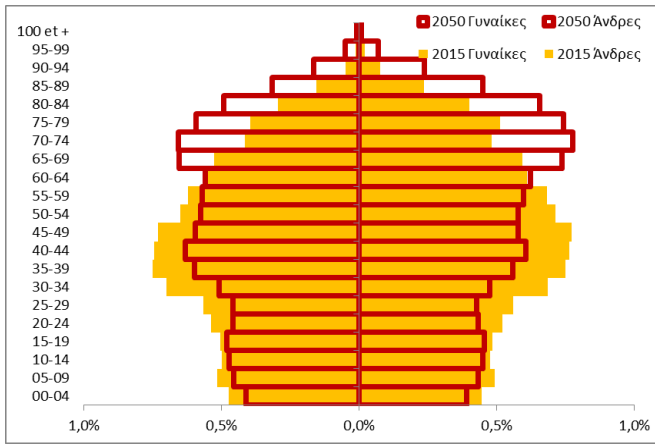
Γράφημα 14: Πληθυσμός 65+ ετών (σε χιλ.) στις διαδοχικές 1/1 / σενάριο

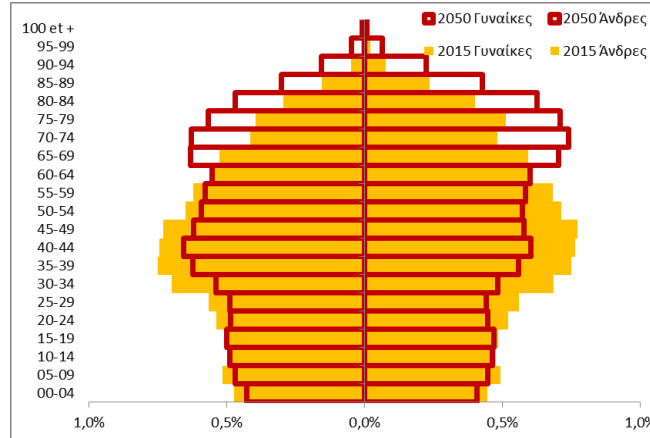
Γράφημα 15: Ειδικό βάρος των 65+ ετών (% επί του συνολικού πληθυσμού) / σενάριο

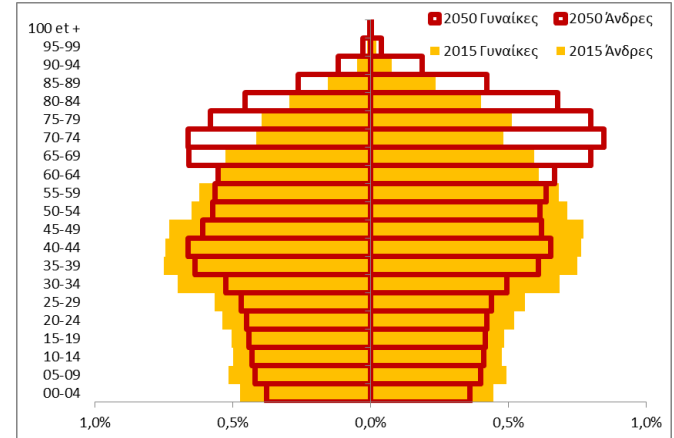
Γράφημα 16: Πληθυσμιακές πυραμίδες σε ποσοστιαίες αναλογίες Σενάριο 1 (2015-2050)

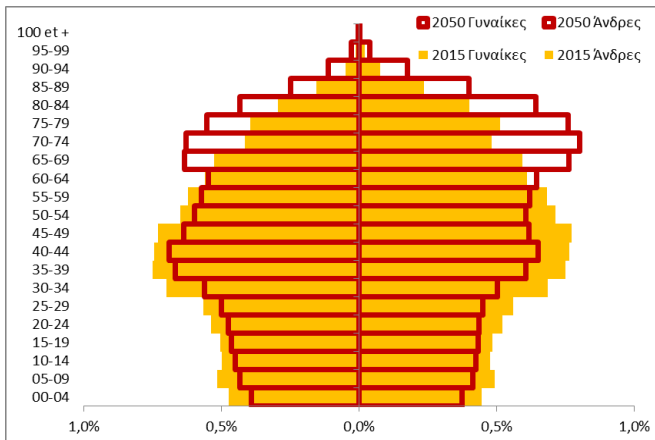
Γράφημα 17: Πληθυσμιακές πυραμίδες σε ποσοστιαίες αναλογίες Σενάριο 2 (2015-2050)

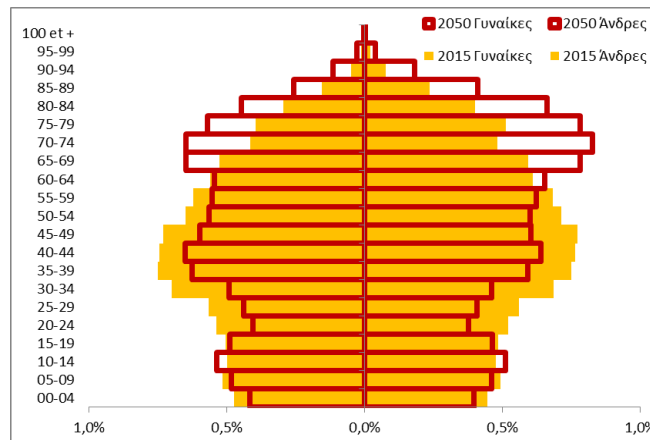
Γράφημα 18: Πληθυσμιακές πυραμίδες σε ποσοστιαίες αναλογίες Σενάριο 3 (2015-2050)

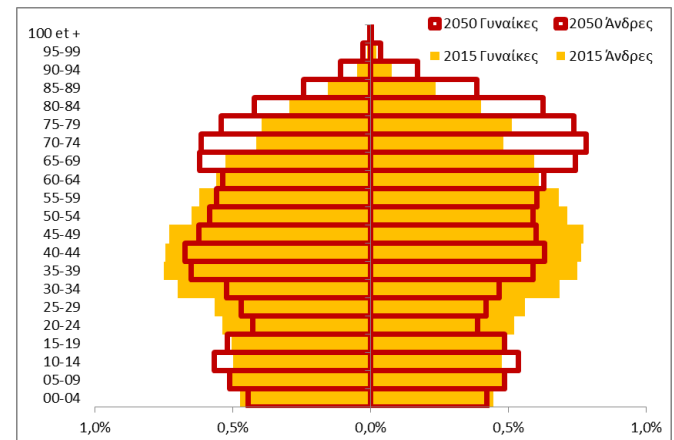
Γράφημα 19: Πληθυσμιακές πυραμίδες σε ποσοστιαίες αναλογίες Σενάριο 4 (2015-2050)

Γράφημα 20: Πληθυσμιακές πυραμίδες σε ποσοστιαίες αναλογίες Σενάριο 5 (2015-2050)

Γράφημα 21: Πληθυσμιακές πυραμίδες σε ποσοστιαίες αναλογίες Σενάριο 6 (2015-2050)

Όλα τα τεύχη διατίθενται στο site του ΕΔΚΑ <http://e-demography.gr/news/index.cfm>

ISSN: 1791-5880

Δημογραφικά Νέα, Νο27, 2016, Περιοδική Έκδοση του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων του Παν. Θεσσαλίας

Υπεύθυνος Σύνταξης: Βύρων Κοτζαμάνης, e-mail: bkotz@prd.uth.gr

ΕΔΚΑ, Πεδίον Άρεως, 38334, Βόλος Phone: +302421074432-33 Fax: +302421074393E-mail: demolab@prd.uth.gr